

EU TECHNICAL ASSISTANCE
TO CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS
IN THE WESTERN BALKANS AND TÜRKIYE

REVIDIRANE SMERNICE DG NEAR
ZA PODRŠKU EU CIVILNOM DRUŠTVU
NA ZAPADNOM BALKANU I U TURSKOJ
2021–2027

Izveštaj o početnoj proceni stanja

ANEKS 3
ANALIZA ZEMLJE
KOSOVO

Funded by
the European Union

Ovu studiju sproveo je tim istraživača pod nadzorom projekta EU TASCO 3..

Vodeći ekspert i glavni autor: Snježana Bokulić

Analitičar podataka i ekspert za anketu: Dr. Blerina Metanj Subashi

Autori Analize zemlje:

Natasha Mazari – Albanija

Kanita Kulić – Bosna i Hercegovina

Afërdita Pustina – Kosovo

Aleksandra Gligorović – Crna Gora

Marija Armenski – Severna Makedonija

Jelena Pajović van Reenen – Srbija

Özge Konuralp – Turska

Vođa projekta EU TASCO 3 – Richard Allen

Pravni savetnici:

Dr. Ersida Teliti – Albanija

Selim Kulić – Bosna i Hercegovina

Milorad Marković MSci – Crna Gora

Maja Atanasova – Severna Makedonija

Dr. Robert Sepi – Srbija

vanredni prof. Dr. Ulaş Karan – Turska

Lektura: Jonathan Boulting

Prevod na srpski jezik: Jelena Marković

Lektura verzije na srpskom jeziku: Jelena Pajović Van Reenen

Beograd, Srbija, maj 2023

<https://tacso.eu>

Uvod u Aneks

Analiza zemlje koja je pred vama predstavlja Aneks Smernicama DG NEAR za podršku EU civilnom društvu 2021– 2027: Izveštaj o početnoj proceni stanja za 2021. godinu.

U Smernicama su navedeni rezultati koji treba da se ostvare uz podršku EU civilnom društvu u regionu proširenja u ovom sedmogodišnjem periodu. Početna procena pruža podatke o stanju u odnosu na indikatore iznesene u Smernicama za 2021. godinu, koja je ujedno i referentna godina.

U Aneksu je predstavljen sažetak podataka za procenu stanja na Kosovu u odnosu na svaki od 59 indikatora koji su navedeni u Smernicama. Ovaj Aneks bi trebalo čitati zajedno sa glavnim izveštajem koji je dostupan na veb-stranici tacso.eu.

Metodologija

Analiza predstavljena u ovom izveštaju zasnovana je na podacima prikupljenim iz primarnih i sekundarnih izvora. Primarno istraživanje obuhvatilo je anketu OCD (organizacija civilnog društva) i državnih službenika, kao i pravnu analizu relevantnih zakona. U cilju prikupljanja relevantnih informacija i podataka izvršen je pregled sekundarnih izvora poput izveštaja koje su izradile OCD, nacionalne institucije koje se bave ljudskim pravima, Vlada i drugi. Prikupljanje i analiza podataka odnose se na 2021. godinu koja je referentna godina.

Anketa državnih službenika sprovedena je u periodu između 13. oktobra i 22. novembra 2022. godine. Cilj ankete bio je da se prikupe stanovišta odabranih državnih službenika koji u svom radu blisko sarađuju sa OCD o konkretnim relevantnim indikatorima. Anketu su većinski činila zatvorena pitanja i popunjavala se anonimno. U okviru ankete koja je sprovedena za Kosovo, od državnih institucija na Kosovu primljeno je 14 odgovora. Anketa je bila anonimna.

Anketa OCD sprovedena je u periodu između 26. septembra i 18. oktobra 2022. godine. Anketa OCD je prosleđena velikom broju OCD, a primljeno je ukupno 83 validna odgovora. Anketa je obuhvatala uglavnom zatvorena pitanja.

Više od polovine ispitanika, odnosno 67,5%, bili su rukovodioci u okviru organizacije, većinom izvršni direktori/ke, ali takođe i drugi viši rukovodioci/teljke, članovi/ce odbora, direktori/ke i predsednici/ce. Kada je reč o dužini staža u organizaciji, 61% je u organizaciji radilo osam ili više godina.

Manje od polovine ispitanika, 45%, identifikovalo se kao žene; samo 1,2% nije odabralo binarnu identifikaciju. Više od četiri petine ispitanika, 88%, bilo je staro 31 godinu ili više; 29% je imalo više od 51 godine starosti.

Tek nešto iznad četvrtine ispitanika, 32,5%, izjavilo je da pripada zajednici, manjini ili marginalizovanoj grupi. Od onih koji su naveli da pripadaju takvoj grupi, 10% se identifikovalo kao osoba sa invalid-

itetom, 14% kao pripadnik/ca romske, aškalijske ili egipatske zajednice, dok se niko nije identifikovao kao pripadnik LGBTQ+ zajednice.

Više od dve trećine OCD koje su učestvovalе u Anketi, 80%, osnovano je tokom prethodne dve decenije, dok je skoro polovina njih, 48%, formirana u periodu između 2011. i 2021. godine. Samo 3,7% OCD koje su uzele učešće u anketi osnovano je 1990. godine ili ranije.

Doslovno svi ispitanici, odnosno 99% njih, dolaze iz zvanično registrovanih organizacija. Polovina anketiranih OCD, 52%, registrovano je kao udruženja građana; 20% bile su fondacije.

Najveći udeo OCD u Anketi, 30%, radi na pitanjima iz oblasti ljudskih prava, dok je sledeća najzastupljenija oblast socio-ekonomski razvoj sa 28%, nakon čega slede edukacija, istraživanje i inovacije sa 19% i socijalno uključivanje, transparentnost i odgovornost sa 15%. Pored toga, 13% anketiranih OCD radi na uključivanju javnosti u procese odlučivanja, 13% na pitanjima koja se tiču mobilnosti mladih, 12% je aktivno u oblasti izgradnje i razvoja zajednice, dok 12% OCD radi na pitanjima iz oblasti manjinskih prava i zabrane diskriminacije.

Više od polovine OCD koje su učestvovalе u Anketi, 59%, su male organizacije koje su u trenutku sprovođenja Ankete imale između 1 i 10 stalno zaposlenih sa punim ili pola radnog vremena i volontere. Samo 3% OCD koje su učestvovalе u Anketi angažovalo je 51 ili više zaposlenih i volontera. Tek nešto iznad jedne trećine anketiranih OCD, 38%, imalo je godišnji promet do 25.000 evra. 19% ispitanika izjavilo je da je godišnji promet njihovih OCD iznosio između 25.000 evra i 100.001 evra, dok je 13% navelo da je godišnji promet njihove organizacije premašio 500.000 evra.

Procena u odnosu na indikatore

Prikupljeni podaci poslužili su kao osnov za analizu stanja u 2021. godini u odnosu na svaki od indikatora. Za indikatore koji podrazumevaju normativnu procenu, kao što je usklađenost sa zakonodavstvom ili standardima, korišćen je sledeći "sistem semafora" za pružanje brzog vizuelnog vodiča:

5 – u potpunosti ispunjava standarde
4 – ispunjava većinu standarda
3 – umereno ispunjava standarde
2 – minimalno ispunjava standarde
1 – ne ispunjava standarde

Procena je primenjena na one indikatore gde se procena smatrala smislenom.

Ostali indikatori ne podrazumevaju normativni standard, već umesto toga pružaju naznaku o trendovima godina-za-godinu. U narednim izveštajima o stanju, vrednosti će se biti predstavljane u poređenju sa polaznim vrednostima iz 2021. godine.

Specifični cilj 1

Uspostavljeno podsticajno okruženje u kom civilno društvo može da obavlja svoje aktivnosti.

SC 1.1. Svi pojedinci i pravna lica u regionu proširenja mogu da osnuju, priključe se i učestvuju u neformalnim, i/ili registrovanim organizacijama, mogu mirno da se okupljaju i slobodno da se izražavaju

Indikator 1.1.a: Stepenu u kojem relevantno domaće zakonodavstvo obezbeđuje sledeće:

- Udruženja se mogu osnivati ili registrovati bez diskriminacije po bilo kom osnovu;
- Ne postoje nezakonita ograničenja obima njihovih aktivnosti ili rada na ostvarivanju ciljeva;
- Do njihovog ukidanja može da dođe isključivo na osnovu odluke nezavisnog i nepristrasnog suda;
- Ne postoje nezakonita ograničenja slobode mirnog okupljanja;
- Slobodu izražavanja koriste svi, ne nameću se nezakonita ograničenja.

4 – ispunjava većinu standarda

Na Kosovu, pravo na **slobodu udruživanja** ustanovljeno je u članu 44. Ustava¹. Ono obuhvata pravo da bilo ko formira organizaciju bez pribavljanja dozvole, kao i slobodu u pogledu članstva i učešća u aktivnostima organizacije. Pored toga, zakonske odredbe propisane Zakonom o slobodi udruživanja u NVO² koje se odnose na razloge koji omogućavaju osnivanje ili registraciju udruženja usklađene su sa međunarodnim principima i standardima, budući da već nekoliko godina, kako u domaćim tako i međunarodnim izveštajima nije bilo pomena o većim problemima pri registraciji i osnivanju NVO.

Nedobrovoljni prestanak rada udruženja koji može uzeti formu raspuštanja ili zabrane rada, mogući je samo na osnovu odluke nezavisnog i nepristrasnog suda. Međutim, neophodno je jasnije definisati osnove za ograničavanje **slobode okupljanja** kada je reč o mirnim skupovima.

Član 8. Zakona o javnim okupljanjima³ propisuje da mirno javno okupljanje može biti zabranjeno ukoliko postoje “značajni razlozi da se skup može iskoristiti za iskazivanje nasilja” ili za “podsticanje nasilja ili mržnje”. Zbog svoje neodređenosti, pojmovi kao što su “realni rizik” i “značajni razlozi” moraju se dodatno razjasniti u sudskoj praksi. Ukoliko ne postoji konsenzus u pogledu razumevanja ovih pojmova, bilo bi korisno da se u zakon unesu dodatne definicije kojima bi se pojasnilo u kojim slučajevima nadležni organi mogu odlučiti da zabrane neki skup. Stoga, zakon koji uređuje slobodu mirnog okupljanja poseduje različita ograničenja koja predstavljaju ometanje prava na slobodu okupljanja. Prema članu 4. pomenutog Zakona⁴, definisani ciljevi obuhvataju: a) očuvanje javnog reda, mira i bezbednosti, b) zaštitu slobode i prava drugih lica, c) zaštitu javnog morala i zdravlja. Međutim, Zakon definiše strože ograničenje tako što propisuje da je “pravo na učešće i obraćanje na javnim okupljanjima zabranjeno u slučajevima kada se javni skupovi koriste za podsticanje nasilja, međuetničke ili verske mržnje ili drugo podsticanje zabranjeno zakonom” i zabranjuje javna okupljanja kada za održavanje skupa nije probavljena dozvola policije.⁵ Svakako je potrebno napomenuti da je Zakon trenutno u postupku izmena i dopuna i prošao je prvo čitanje u Skupštini Republike Kosova⁶

1 Ustav Republike Kosova, članovi, član 44, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?Ac-tID=3702>

2 Zakon br. 06/L-43 o slobodi udruživanja u NVO, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=19055>

3 Zakon br. 03/L-118 o javnim okupljanjima, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2633>

4 Zakon br. 03/L-118 o javnim okupljanjima, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2633>

5 Zakon br. 03/L-118 o javnim okupljanjima, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2633>

6 Nacrt Zakona 08/08/L-188 o javnim okupljanjima, dostupno na: <https://www.kuvendikosoves.org/shq/projektligjet/projektligji/?draftlaw=406>

Ograničenja **sloboda izražavanja** su srazmerna i neophodna u demokratskom društvu ako su u skladu sa najnovijim međunarodnim standardima ljudskih prava i preporukama i standardima Saveta Evrope koji se odnose na govor mržnje. Na ustavnom nivou⁷, standard za ograničenja slobode izražavanja uređen je u članu 40, stav 2, koji propisuje da sledeći uslovi moraju kumulativno biti ispunjeni: a) ograničenje je propisano zakonom, b) ograničenje je neophodno da bi se sprečilo podsticanje ili provociranje nasilja, i c) ograničenje je usmereno na sprečavanje nasilja po osnovu rase, nacionalne i etničke pripadnosti ili veroispovesti.

SC 1.2. Javni organi štite OCD od ometanja i napada i poštuju njihovo pravo na privatnost

Indikator 1.2.a: Stepenu u kom OCD imaju pristup delotvornim sredstvima kojima mogu da osporavaju ili zahtevaju revidiranje odluka koje utiču na uživanje njihovih prava.

3 – umereno ispunjava standarde

U članu 43. Zakona o slobodi udruživanja u NVO⁸, navodi se da “NVO koja nije saglasna sa Odlukama Odeljenja za registraciju NVO u vezi sa, ali ne ograničavajući se isključivo na pitanja koja se tiču neregistracije, raspuštanja, preregistracije ili protiv upravnih propusta, ima pravo da podnese prigovor ili zatraži reviziju odluka, radnji ili propusta odeljenja ili javnih institucija, što uključuje i pravo da podnese tužbu nadležnom sudu u upravnim stvarima u vremenskom roku od trideset (30) dana u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku”.⁹

NVO može da zatraži reviziju odluka koje utiču na uživanje njenih prava, i to šire od onih koja su povezana sa pitanjima neregistracije, raspuštanja ili preregistracije ili onih koja se tiču upravnih propusta. Obim takvih žalbenih prava obuhvata i pravo na podnošenje tužbe u roku od 30 dana sudu nadležnom za reviziju upravnih stvari.¹⁰

Međutim, član 18. Administrativnog uputstva VRK – br. 02/2014 o registraciji i funkcionisanju NVO¹¹, omogućava Odeljenju za NVO da obustavi aktivnost NVO. Po žalbi na takvu odluku odlučuje isti organ koji je doneo odluku (Komisija u okviru Odeljenja za NVO pri Ministarstvu javne uprave).¹² Imajući u vidu da reviziju takvih odluka treba da izvrši nezavisni organ, ovaj element člana se smatra neusklađenim sa pravnim i ustavnim poretom Republike Kosovo i međunarodnim pravom.

U Anketi OCD, 12,5% ispitanika izjavilo je da su u 2021. državni organi doneli odluke koje se tiču njihove organizacije, a koje su negativno uticale na njihovu sposobnost uživanja prava. Primeri ovakvih odluka koje su navodili učesnici u Anketi uključuju izbacivanje iz opštinskih javnih prostora, nedostatak podrške organa lokalne vlasti za OCD koje su aktivne u severnim opštinama Kosova po osnovu političkih agendi, kao i neobezbeđivanje opštinskih javnih prostora za unapred dogovorene projekte (sa EU).

Samo 16,7% OCD od onih koji su bili pogođeni ovakvim odlukama bilo je u mogućnosti da delotvorno ospori takve odluke zvaničnim, zakonskim, pravosudnim i upravnim kanalima.

7 Ustav Kosova, 2008, član 40, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

8 Zakon br. 06/L-43 o slobodi udruživanja u NVO, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=19055>

9 Zakon br. 06/L-43 o slobodi udruživanja u NVO, član 43, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=19055>

10 Zakon br. 06/L-43 o slobodi udruživanja u NVO, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=19055>

11 Administrativno uputstvo VRK – br. 02/2014 o registraciji i funkcionisanju nevladinih organizacija, član 18, dostupno na: <https://mpb.rks-gov.net/ap/desk/inc/media/42849C56-2EA4-4D79-9175-40848137EE39.pdf>

12 Administrativno uputstvo VRK – br. 02/2014 o registraciji i funkcionisanju nevladinih organizacija, član 18, dostupno na: <https://mpb.rks-gov.net/ap/desk/inc/media/42849C56-2EA4-4D79-9175-40848137EE39.pdf>

Indikator 1.2.b: Stepen u kom su OCD zakonom zaštićene od pretnji, napada, pravosudnog uznemiravanja, i diskriminatornog postupanja, naročito:

- pretnji koje uključuju zastrašivanje, uznemiravanje, klevetu, kao i govor mržnje na internetu i van nje-ga;
- napada koji uključuju nasilništvo, fizičko zlostavljanje, pretresanje i oštećenje imovine;
- pravosudno uznemiravanje, uključujući arbitrarno hapšenje i pritvor, nezakonito ometanje komu-nikacije i zloupotrebu krivičnih, građanskih i upravnih postupaka ili pretnje istima;
- diskriminatorno postupanje uključujući nesrazmerne zahteve za izveštavanje za OCD.

4 – ispunjava većinu standarda

Krivični zakonik Kosova¹³ predviđa zaštitu od pretnji usmerenih protiv međunarodnih organizacija, iako pretnje usmerene na OCD nisu konkretno definisane u zakonu. Pored toga, Zakonik predviđa zaštitu samo u pogledu napada na međunarodne organizacije. Napadi na OCD nisu definisani u Zakoniku. Isto tako, Krivični zakonik ne pruža zaštitu OCD od proizvoljnog hapšenja i pritvora, niti posebnu zaštitu od ometanja komunikacije koja je usmerena na OCD.

Ne postoji zakon koji štiti OCD od zloupotrebe krivičnog, građanskog ili upravnog postupka. Određene vrste tužbi koje se često nazivaju SLAPP tužbe (Strateške tužbe protiv učešća javnosti) predstavljaju značajnu pretnju po javnu debatu i slobodu izražavanja. Aktivistkinja u oblasti životne sredine, Špresa Lošaj, nedavno se suočila sa SLAPP tužbom zbog svog aktivizma protiv izgradnje hidroelektrana u dolini Dečana.

Važeća i formalna zaštita OCD na Kosovu od pretnji, napada, pravosudnog uznemiravanja i diskriminatornog tretmana ispunjava većinu međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava. Konkretnije, član 13. Zakona o slobodi udruživanja propisuje sledeće garantije koje obuhvataju:

- a) NVO izvodi svoje aktivnosti nezavisno od državnih institucija;
- b) Javne institucije podržavaju i promovišu aktivnosti NVO;
- c) Javne institucije tretiraju NVO uz puno poštovanje, jednakost i bez diskriminacije;
- d) Javne institucije obezbeđuju adekvatno okruženje i primenjuju dobre prakse kako bi NVO mogle da sprovedu svoje aktivnosti u skladu sa svojim ciljevima i aktivnostima;
- e) Javne institucije štite NVO od intervencija trećih lica;
- f) Javne institucije se ne upliću u prava i slobode NVO ili lica koja uživaju svoje pravo na slobodu udruživanja;
- g) Javne institucije javno objavljuju sve vidove saradnje i podrške NVO.

Indikator 1.2.c: Udeo OCD koje delotvorno rade bez pretnji, napada, pravosudnog uznemiravanja i diskriminatornog postupanja, po:

- broju žalbi u pogledu nedostatka zaštite za OCD;
- broju napada na OCD i njihove članove;
- broju slučajeva oštećenja imovine;
- broju slučajeva diskriminatornog postupanja prilikom izveštavanja;
- broja slučajeva u kojima su kancelarije OCD nezakonito pretresane, podvrgnute inspekcijama;
- broj slučajeva ometanja komunikacije OCD.

U Anketi je 83% ispitanika izjavilo da njihove organizacije ili članovi nisu bili predmet pretnji ili fizičkih napada. Istovremeno je 12% organizacija navelo da su njihova organizacija, članovi ili oboje bili predmet pretnji ili fizičkih napada.

¹³ Zakonik br. 06/L-074 Krivični zakonik Republike Kosovo, dostupno na: <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf>

87% ispitanika je reklo da organizacija ili njeni članovi nisu podnosili zvaničnu žalbu jer im je uskraćena zaštita od pretnji i fizičkih napada, dok je 8% reklo da jeste.

Slično tome, 89% organizacija nije imalo iskustva sa oštećenjem imovine u okviru pretnji i fizičkih napada usmerenih na njih, dok je 6% izjavilo da jeste.

Kada je reč o zahtevima organa vlasti za podnošenje izveštaja koji su preobimni i neopravdani i izjednačavaju se sa diskriminacijom protiv organizacije, 89% je odgovorilo da od njih to nije traženo, dok je 6% navelo da jeste.

Na pitanje da li su prostorije organizacije bile predmet nezakonitih pretresa, 93% je odgovorilo da negativno. Slično tome, na pitanje koje se odnosilo na nezakonite inspekcije, 95% je odgovorilo da nisu bili predmet takvih inspekcija. U pogledu uplitanja organa vlasti u komunikacije organizacije, 89% je odgovorilo da nisu imali takvo iskustvo, dok je 6% odgovorilo da jesu. Među odgovorima gde je iskustvo bilo potvrdno našli su se i slučajevi kada su nadležni organi savetovali da se neki događaj ne održi.

SC 1.3. Mere koje se koriste za borbu protiv terorizma, pranja novca ili korupcije usmerene su i srazmerne, u skladu sa pristupom zasnovanom na rizicima i poštuju standarde ljudskih prava u oblasti slobode udruživanja, okupljanja i izražavanja

Indikator 1.3.a: Step u kom zakoni za borbu protiv ekstremizma, terorizma, pranja novca i korupcije ne ograničavaju nepotrebno, legitimne aktivnosti OCD

4 – ispunjava većinu standarda

Ne postoji konkretna odredba u relevantnim zakonima koja se odnosi na borbu protiv ekstremizma, terorizma, pranja novca i korupcije koja ograničava aktivnosti OCD. Međutim, OCD su predmet nadzora i kontrole od strane državnih tela u pogledu primene mera za sprečavanje pranja novca (SPN) i finansiranja terorizma. Zakonodavni okvir na Kosovu, kao i u nekoliko drugih zemalja, nije u potpunosti usklađen sa Preporukama Radne grupe za finansijsku akciju (FATF), što nameće dodatne opterećujuće zahteve za OCD (Kosovo, Albanija, BiH).¹⁴

U pogledu Kosova, u okviru regionalne studije, utvrđeno je da se zakonodavstvo u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma smatra problematičnim za OCD budući da ne oslikava prirodu sektora i samim tim može dovesti do problema pri registraciji, ali takođe i do zloupotreba, čime se postavljaju pretnje po legitiman rad OCD. I pranje novca (PN) i finansiranje terorizma (FT) su kriminalizovani na Kosovu.

Indikator 1.3.b: Udeo OCD čiju sposobnost da preduzimaju legitimne aktivnosti ne ograničava primena zakona za borbu protiv ekstremizma, terorizma, pranja novca i korupcije, posebno:

- pravosudno uznemiravanje zbog navodnih veza sa ekstremizmom, terorizmom, pranjem novca i korupcijom;
- diskriminatorna ograničenja finansiranja,
- nadležni organi ili banke koje ih sprečavaju da otvaraju račune u bankama, šalju ili primaju novac.

Na pitanje da li su organizacija ili njeni članovi bili predmet pravosudnog uznemiravanja zbog navodne povezanosti sa ekstremizmom, terorizmom, pranjem novca ili korupcijom, 95% OCD je odgovorilo da nisu, dok je 2% odgovorilo da jesu. Upitani da li je organizacija bila predmet diskriminatornih ograničenja zbog prijema sredstava iz određenog izvora, 93% OCD je odgovorilo da nisu, dok je 4% odgovorilo da jesu.

¹⁴ Zapadni Balkan 2020– Matrica za praćenje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, dostupno na: https://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2021/07/94-5-Regional-Monitoring-Matrix-Report-2020_FINAL.pdf

U pogledu sprečavanja organizacija od strane nadležnih organa ili banaka da otvaraju račune, šalju ili primaju novac, 87% je odgovorilo da nije imalo takvo iskustvo, dok je 8% odgovorilo da jeste. Ovi odgovori (8%) odnosili su se na pojedinačne slučajeve OCD i ne predstavljaju postojanje formalnog ograničenja za/protiv otvaranja bankovnog računa koje se može potvrditi.

SC 1.4. Javni organi jednako tretiraju sve OCD u pogledu njihovog rada, ravnopravno sa drugim subjektima (kao što su privredna društva).

Indikator 1.4.a: Stepen u kom se zakonima (1) ne zahteva od OCD da dostavljaju više izveštaja i informacija i (2) OCD ne podležu većem broju inspekcija i sankcija od privrednih subjekata, pod istim uslovima.

5 – u potpunosti ispunjava standarde

Zakon o slobodi udruživanja u NVO, osim finansijskih i obaveza u pogledu izveštavanja za NVO sa statusom javnog interesa i zahteva koji se odnose na proces registracije, ne nameće bilo kakva druga opterećenja za NVO.

Istovremeno, Zakon br. 06/L-016 o privrednim društvima koji se primenjuje na privredna društva, obavezuje ova pravna lica da dostavljaju podatke, informacije i izveštaje za čitav niz procedura i aktivnosti kao što su registracija, interna organizacija, promena/ispravka i dopuna podataka, podnošenje zahteva za objedinjavanje i razdvajanje delatnosti, registracija, vrste doprinosa, zajedničkog vlasništva, finansijsko izveštavanje, revizija, itd.

NVO su predmet inspekcije koju sprovode Finansijsko-obaveštajna služba (FOS) i Centralna banka Kosova (CBK) i mogu im biti izrečene sankcije za različite prekršaje. Spisak konkretnih obaveza za OCD definisan je u članu 29. Zakona br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.¹⁵

Uopšteno govoreći, ne čini se da su OCD u većoj meri predmet inspekcija ili sankcija od privrednih društava. Usled specifične prirode njihovog posla, obaveze navedene iznad koje se odnose na NVO uređene su na strukturisaniji način u Zakonu o slobodi udruživanja u NVO, dok je deo njih takođe obrađen u Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma po osnovu povezanosti koju aktivnost NVO može imati sa različitim privrednim društvima. Među takvim obavezama je i zahtev da, osim u ograničenim okolnostima, svi prihodi i rashodi NVO moraju biti izvršeni posredstvom banke ili finansijskih institucija koje poseduju licencu CBK, preko bankovnih računa otvorenih za račun NVO.

SC 1.5. Centralni, odnosno lokalni javni organi imaju politike i pravila kojima se omogućava rad malih organizacija u zajednici i građanskih inicijativa (grassroots organizacije)

Indikator 1.5.a: Malim organizacijama na nivou zajednice, lokalnim organizacijama i građanskim inicijativama zakonom je dozvoljeno da rade bez registracije.

3 – umereno ispunjava standarde

Pravni okvir na Kosovu ne prepoznaje kategoriju malih organizacija na nivou zajednice. Međutim, budući da uživanje prava na slobodu udruživanja bez obaveze registracije predstavlja ustavno pravo definisano primarnim i sekundarnim zakonodavstvom, bilo ko može da formira organizaciju, uključujući i malu/lokalnu organizaciju. Iako ne postoje izveštaji o bilo kakvim ograničenjima funkcionisanja rada neregistrovanih organizacija, većina lokalnih donatora (uključujući i institucije na centralnom i lokalnom nivou) i međunarodnih donatora ne daje sredstva neregistrovanim organizacijama. U januaru

¹⁵ Zakon br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12540>

2017. godine, Ministarstvo javne uprave pokrenulo je Elektronski sistem za registraciju NVO, kako bi potpomoglo sprovođenje pojednostavljenog i lakog procesa registracije NVO. Sistem nudi iste usluge kao i Odeljenje za registraciju NVO. Na Kosovu, sve organizacije, bez obzira na njihovu veličinu, treba da budu formalno registrovane kako bi mogle da rade u većini delatnosti, kao i da bi se prijavljivale za sredstva.

Indikator 1.5.b: Prema zakonu, neregistrovane male organizacije na nivou zajednice, lokalne organizacije i građanske inicijative uživaju ista prava na učešće u procesima odlučivanja kao i registrovane OCD.

3 – umereno ispunjava standarde

Tokom 2013. godine, Vlada Kosova je po prvi put usvojila Strategiju Vlade za saradnju sa civilnim društvom, dokument koji sadrži osnovne principe i načine za uključivanje OCD u procese odlučivanja. Najnovija strategija u ovoj oblasti usvojena je 2019. godine i obuhvata period od 2019. do 2023. godine.¹⁶ Javne konsultacije su zakonska i regulatorna obaveza koja proističe ne samo iz Poslovnika Vlade¹⁷ (član 32), već i iz Nacionalnog plana za članstvo Kosova u inicijativi Partnerstvo za otvorenu upravu. Sve zainteresovane strane mogu da učestvuju u javnim konsultacijama u svojstvu organizacija civilnog društva, ali i kao obični građani. Uredba o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija (br. 05/2016) usvojena je 2016. godine. Članom 68. Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi zagarantovano je učešće u javnim procesima odlučivanja na lokalnom nivou.¹⁸

Na Kosovu se, uprkos velikom broju inicijativa za izradu zakona i prostoru za doprinos OCD, samo formalno registrovane OCD smatraju zvaničnim partnerom kada je reč o formalnom učešću u procesima odlučivanja. Na primer, samo registrovana OCD može da bude članica Saveta za saradnju sa civilnim društvom i Vladom.

SC 1.6. Sve OCD slobodno mogu da traže i primaju sredstva.

Indikator 1.6.a: Stepem u kom relevantni zakoni dozvoljavaju OCD da traže širok niz izvora finansiranja, između ostalog i iz inostranstva, bez nepotrebnih ograničenja, u pogledu:

- donacija u gotovini ili naturi iz svih izvora;
- finansiranja od strane domaćih javnih organa;
- finansiranja od strane institucionalnih, korporativnih ili pojedinačnih donatora;
- finansiranja od strane inostranih vlada ili multilateralnih agencija.

5 – u potpunosti ispunjava standarde

Odredbe Zakona o slobodi udruživanja u NVO mogu se smatrati merama za stvaranje šireg prostora za rad nevladinih organizacija na Kosovu. Ove odredbe takođe propisuju izvore finansiranja za NVO, uključujući donacije, primanja od osiguranja, hartija od vrednosti, zaostavština, članarina, poklona, grantova, pokretne imovine, nepokretnosti i prihoda od uloženi sredstava, kao i prihoda ostvarenih kroz legalne aktivnosti NVO kroz njihovu imovinu i sredstva. Tako, izvori kroz koje se NVO na Kosovu mogu finansirati, mogu se smatrati usklađenim sa praksama zemalja u regionu i šire.¹⁹ Uredba o kriterijumima, standardima i procedurama za javno finansiranje NVO obuhvata princip jednakog tretmana i zabrane

¹⁶ Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom za period 2019– 2023, dostupno na: <https://zqm.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Strateg-%20jia%20ne%20tri%20giuhe.pdf>

¹⁷ Uredba o Poslovniku Vlade Republike Kosovo br. 09/2011, dostupno na: <https://kryeministri.rks-gov.net/%20wp-content/uploads/2022/07/RREGULLORE-E-PUNES-SE-QEVERISE-SE-REPUBLIKES-SE-KOSOVES-NR-09-2011.pdf>

¹⁸ Član 58. Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, dostupno na: <https://gzkrks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=253>

¹⁹ Vidi član 35. Deo 1 Zakona o slobodi udruživanja u NVO, dostupno na: <https://gzkrks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?Act-tID=19055>

diskriminacije učesnika, kao i uključivanje korisnika svih rodova, kao vodeće principe za njenu primenu, kako je definisano u članu 4, stav 1.2.²⁰

Indikator 1.6.b: Udeo OCD koje mogu da pristupe širokom nizu izvora finansiranja bez nepotrebnog upliva vlasti.

Na pitanje da li je nepotrebno uplitanje vlasti (proizvoljna revizija, zamrzavanje računa, zahtev za registracijom kao stranog zastupnika) sprečilo njihovu organizaciju da pristupi bilo kojoj vrsti finansiranja, 79% OCD odgovorilo je negativno, dok je 21% odgovorilo da nisu imali svest o takvim radnjama.

SC 1.7. Za OCD je dostupna javna finansijska i nefinansijska podrška u zemljama korisnicama IPA programa i pruža se na transparentan, odgovoran, pravedan i nediskriminativan način.

Indikator 1.7.a: Iznos javnih sredstava dostupnih za OCD i udruženja jasno je naveden u zakonima i propisima, a prava i dužnosti državnog organa kojem je dato ovlašćenje da određuje i revidira iznos dostupnih dodeljenih javnih sredstava jasno je definisan.

4 – ispunjava većinu standarda

Važeće zakonodavstvo utvrđuje da svaki davalac finansijske podrške iz javnih sredstava (institucija na centralnom ili lokalnom nivou) mora uključiti takvu finansijsku podršku u okviru posebnih budžetskih linija. To znači da iznos finansijske podrške iz javnih sredstava za projekte i programe NVO mora da se planira u procesu pripreme godišnjeg budžeta Vlade ili budžeta drugih davaoca finansijske podrške iz javnih sredstava u slučajevima kada te institucije nisu budžetske organizacije (npr. javna preduzeća, nezavisni fondovi ili slične institucije). Pri utvrđivanju broja projekata i programa koji će se finansirati, pružalac finansijske podrške iz javnih sredstava mora uzeti u obzir raspoloživ iznos sredstava odobrenih u budžetu za tekuću godinu koja su opredeljena za finansiranje projekata i programa NVO. Međutim, nivo javnog finansiranja nije jasno artikulisan u zakonodavstvu. Isto tako, neophodno je razmotriti i institucionalne kapacitete za praćenje realizacije projekata. Uredba²¹ koju je usvojilo Ministarstvo finansija ustanovljava jedinstvene kriterijume koji treba da budu ispunjeni, dok u pogledu mogućnosti za obezbeđivanje sredstava od strane budžetskih korisnika, nastavlja da podržava decentralizovani model po kome takve institucije takođe utvrđuju nivo finansijske podrške na osnovu sopstvenih prioriteta.

Indikator 1.7.b: Procenat javnog budžeta koji se zaista isplaćuje OCD na godišnjem nivou

Ukupan budžet Vlade Kosova za 2021. godinu iznosio je 2.626.300.000 evra²². U izveštaju o finansiranju OCD iz javnih sredstava navedeno je da je 29.768.569,52 evra²³ bio iznos sredstava za finansiranje OCD. Međutim, ovaj iznos je otvoren za tumačenja jer uključuje paket urgentnih mera za pomoć u borbi protiv COVID-19 i sva druga sredstva predviđena za usluge pružene Vladi od strane OCD, kao što je obuka za institucije, itd. Do 35% ovih sredstava utrošeno je na razne kapitalne projekte, verske zajednice, savete za lokalnu akciju, saveze i sportske klubove i druge ustanove, uključujući edukaciju i obuke i usluge socijalne zaštite.

20 Vidi Uredbu MF - br. - 04/2017 o kriterijumima, standardima i procedurama za javno finansiranje NVO, dostupno na: https://www.mbp-zhr-ks.net/repository/docs/2018_rregullorja_MF_Nr_042016_per_perkrahje_te_OJQve_dhe_manuali.pdf

21 Vidi Uredbu MF - br. - 04/2017 o kriterijumima, standardima i procedurama za javno finansiranje NVO, dostupno na: https://www.mbp-zhr-ks.net/repository/docs/2018_rregullorja_MF_Nr_042016_per_perkrahje_te_OJQve_dhe_manuali.pdf

22 Godišnji finansijski izveštaj za 2021. godinu, Ministarstvo finansija, Kosovo. Link: <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/me-dia/1F25B154-2116-4D2D-96A4-25691600FEA9D.pdf>

23 Godišnji finansijski izveštaj za 2021. godinu za javno finansiranje OCD <http://ojqfinancime.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/06/RaportiVjetor2021.pdf>

Indikator 1.7.c: Stepenu u kom zakonske odredbe koje upravljaju dodelom javnih sredstava OCD obezbeđuju da su:

- kriterijumi za finansiranje jasno definisani, objektivni i javno objavljeni;
- ocenjivanje predloga je jasno i nepristrasno;
- sukobi interesa jasno uređeni;
- uslovi izveštavanja jasni i srazmerni.

4 – ispunjava većinu standarda

Kosovo je ostvarilo značajan napredak prethodnih godina u utvrđivanju modela finansiranja za projekte i programe NVO. Uredba br. 04/2017 o kriterijumima, standardima i procedurama o javnom finansiranju za OCD²⁴, uspostavila je standardna pravila po pitanju transparentnosti, na osnovu kojih će se javno finansiranje NVO vršiti organizovano i prema unapred definisanim i konkurentnim kriterijumima. Dodatno, Uredba obezbeđuje usklađen pristup svim mogućnostima za finansiranje OCD iz javnih sredstava u pogledu celokupnog javnog finansiranja za NVO.²⁵ Štaviše, Zakon o upravljanju javnim finansijama propisuje da ministar finansija mora doneti pravila za bespovratna sredstva, donacije i subvencije koje obezbeđuju javne vlasti, kojima se utvrđuju kriterijumi za njihovu dodelu, način odabira korisnika, iznos, itd. Uredba takođe sadrži set obrazaca koji se koriste na svim pozivima za dodelu javnih sredstava. Takođe navodi i pravila rada Komisije za ocenjivanje predloga projekata u Poglavlju V, kojima se detaljno uređuju kriterijumi i postupak ocenjivanja prijave za dodelu sredstava. Tokom 2021. godine Uredba je pretrpela izmene kako bi uključila pitanja koja se tiču potencijalnog sukoba interesa.

Indikator 1.7.d: Centralne vlasti javno objavljuju informacije o dodeli sredstava uz dovoljno detalja da bi se mogle identifikovati pojedinačne dodele.

4 – ispunjava većinu standarda

Javne institucije na Kosovu objavljuju pozive na svojim internet prezentacijama i putem kanala na društvenim mrežama. Međutim, bilo bi korisno da Vlada objavljuje sve pozive na jednom mestu.

Pored toga, detaljni podaci o dodeljenim bespovratnim sredstvima i drugim vrstama podrške objavljuju se na ažuriranoj zvaničnoj platformi Vlade Kosova.²⁶ Međutim, zbog nedostatka kapaciteta i redovnog izveštavanja, ove informacije su dostupne samo u određenom trenutku tokom godine ili nakon okončanja izrade završnog izveštaja, što je u martu svake godine.

Indikator 1.7.e: Udeo OCD koje navode da je dodela domaćih javnih sredstava transparentna, pravedna i nediskriminatorna.

2 – minimalno ispunjava standarde

22–25%

Prema sprovedenoj Anketi, 9% OCD je reklo da obezbeđivanje javnih sredstava OCD uopšte nije transparentno, dok je 38% odgovorilo da je nedovoljno transparentno. Sa druge strane, 25% smatra ovaj proces dovoljno transparentnim, dok 15% smatra da je veoma transparentan.

Slično tome, na pitanje koliko je pravična bila dodela javnih sredstava OCD, 47% je odgovorilo da ili nije uopšte bila pravedna ili da nije bila dovoljno pravedna. Preostala 22% je odgovorilo da je bila veoma pravedna ili dovoljno pravedna.

²⁴ Uredba br. 04/2017 o kriterijumima, standardima i procedurama javnog finansiranja za OCD, dostupno na: <http://ojqfinancime.rks-gov.net/en/220-2/>

²⁵ Analiza zakonodavstva Kosova sa aspekta filantropije i NVO, str. 12–13, dostupno na: <http://ojqfinancime.rks-gov.net/>

²⁶ Platforma za javno finansiranje OCD, dostupno na: <http://ojqfinancime.rks-gov.net/lista-e-hollesishme>

Indikator 1.7.f: Javno finansiranje ne isključuje OCD na osnovu predstavljenosti njihovih članova.

Prema Anketi OCD, samo 15% ispitanika reklo je da organi vlasti nisu želeli da finansiraju rad sa ljudima kojima oni služe i koje predstavljaju.

61% OCD navelo je da su se prijavili za dodelu javnih sredstava u 2021. godini, dok je 36% izjavilo da nisu. Dodatno, 75% je navelo da su njihove prijave bile uspešne, dok je 25% odgovorilo da nisu. Od onih koji su odgovorili negativno (25% neuspešnih aplikacija) zatraženo je da obrazlože razloge zašto je njihova prijava bila neuspešna, na šta je 65% je odgovorilo da su organi vlasti finansirali organizacije koje im se više dopadaju, dok je 20% izjavilo da je postupak podnošenja prijave bio previše komplikovan.

Na pitanje zašto se organizacija nije prijavila za dodelu javnih sredstava, jednak broj ispitanika odgovorio je da im javna sredstva nisu bila potrebna i da nisu smatrali da imaju realne šanse da ih dobiju. Drugih 15% odgovorilo je da je iznos ponuđenih sredstava bio prenizak.

SC 1.8. Pojedinci i korporacije uživaju poreske beneficije na osnovu svojih donacija OCD.

Indikator 1.8.a: Poreski propisi omogućuju poreske olakšice u pogledu:

- Ličnih davanja
- Korporativnih davanja

5 – u potpunosti ispunjava standarde

Pojedincima mogu biti odobrene poreske olakšice na donacije OCD. U skladu sa Zakonom br. 05/L-028 o porezu na dohodak građana, član 28. definiše poresko umanjenje koje se odobrava za aktivnosti od javnog interesa. Doprinosi pojedinaca u vidu donacija humanitarnim organizacijama, sponzorstava za zaštitu zdravlja, u obrazovne, verske, naučne, kulturne svrhe, za zaštitu životne sredine, sport, itd. smatraju se doprinosima javnom interesu i priznaju se kao rashod u maksimalnom iznosu do 10 posto (10%) oporezivog prihoda obračunatog pre umanjenja za ovaj doprinos. Isti kriterijumi primenjuju se na korporacije/privredne subjekte. Oni imaju pravo na poreske olakšice za donacije OCD koje sprovode aktivnosti od javnog interesa.

Indikator 1.8.b Udeo privatnih lica koja su dala novac OCD.

Prema Svetskom indeksu davanja (Charities Aid Foundation World Giving Index 2021)²⁷, udeo privatnih lica koja su davala novac OCD na Kosovu iznosio je 59%. Ovaj procenat Kosovo stavlja na peto mesto svetske liste u pogledu ličnih davanja. U kombinaciji sa drugim indikatorima, Kosovo je u 2020. godini bilo među vodećih deset najvelikodušnijih zemalja na svetu.

²⁷ CAF WORLD GIVING INDEX 2021, Charities Aid Foundation, <https://good2give.ngo/wp-content/uploads/2021/06/caf-world-giving-index-2021.pdf> poslednji pristup 8. novembra 2022.

SC 1.9. Za OCD su dostupne poreske beneficije.

Indikator 1.9.a: Stepen u kom važeći poreski zakoni predviđaju odgovarajuće poreske olakšice za OCD.

3 – umereno ispunjava standarde

Zakonodavstvo koje se primenjuje na poreske obaveze i izuzeća za OCD su Zakon br. 06/L-105 o porezu na dobit pravnih lica²⁸, Zakon br. 05/L-028 o porezu na dohodak građana²⁹ i Zakon br. 06/L-022 o socijalnim preduzećima³⁰.

Shodno Zakonu o porezu na dobit pravnih lica, prihod OCD od donacija je izuzet od plaćanja poreza na dobit ukoliko OCD održava status od javnog interesa i ako se sredstva koriste u svrhe realizacije aktivnosti od javnog interesa³¹. Konkretno, član 8. o izuzetnim prihodima navodi da “uz izuzetak slučajeva predviđenih u članu 34. ovog Zakona, prihod organizacija registrovanih u skladu sa Zakonom o registraciji i radu nevladinih organizacija koje su stekle i održavaju status javnog interesa u meri u kojoj se prihod koristi isključivo u svrhe javnog interesa izuzet je od plaćanja poreza”. Članske OCD koje prihode ostvaruju iz članarina nisu u obavezi da plate poreze na članarine, ukoliko OCD održava status od javnog interesa i sredstva se koriste u svrhe realizacije aktivnosti od javnog interesa ili za usluge njenom članstvu, pod uslovom da je iznos članarina ispod tržišnih vrednosti. Međutim, Poreska uprava Kosova zadržava pravo da nametne obavezu plaćanja poreza ukoliko utvrdi da su aktivnosti OCD komercijalne prirode pre nego od javnog interesa. Ovo pravo stupa na snagu kada postoje slučajevi viška dobiti NVO koja se raspodeljuje u cilju povećanja prihoda njenih zaposlenih, kao što su povećanje plata i drugo, ili zaračunavanje viših cena za dobra i usluge u poređenju sa tržišnim cenama. Dodatno, poreska stopa od 10% se primenjuje na celokupan višak dobiti u slučajevima komercijalnih aktivnosti. OCD je dužna da plati porez na prihod koji ostvaruje iz ekonomskih aktivnosti/aktivnosti socijalnog preduzeća kako je uređeno Zakonom o porezu na dobit pravnih lica u članu 34. Isti član se primenjuje u slučajevima poreza na investicione prihode OCD. Kapitalne dobiti ili investicioni prihod tretira se kao ekonomska aktivnost i podleže oporezivanju u skladu sa članom 34. Zakona o porezu na dobit pravnih lica.

Kada je reč o poreskim obavezama, ako je OCD dužna da plati porez na donacije, član 8. Zakona o porezu na dobit pravnih lica ne pravi razliku između ličnog i korporativnog davanja. Obe vrste davanja su izuzete od plaćanja poreza ako je OCD zadržala status javnog interesa i ako se prihod koristi isključivo u svrhe javnog interesa.

Zakonodavstvo ne sadrži odredbe koje se odnose na nepokretnosti, poklon ili nasledstvo, te bi u takvim slučajevima u svrhe poreskog tretmana bilo neophodno tumačenje zakona od strane nadležnih organa.

SC 1.10. Politike i zakonsko okruženje obezbeđuju podsticaje i pospešuju volontiranje i rad u OCD.

Indikator 1.10.a: Usvojeni su zakoni kojima se reguliše volontiranje.

1 – ne ispunjava standarde

Kosovo nema važeći Zakon o volontiranju. Jedini zakon u kome se volontiranje pominje je Zakon br. 03/L-145 o omladinskom organizovanju³². Međutim, ovaj zakon se odnosi na volontere starosti od 15 do 24 godina i ovo starosno ograničenje predstavlja ozbiljnu prepreku za volonterski rad i jednako uključivanje.

²⁸ Zakon br. 06/L-105 o o porezu na dobit pravnih lica <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20988&langid=2> . poslednji pristup 8. nov. 2022.

²⁹ Zakon br. 05/L-028 o porezu na dohodak građana <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=11014> poslednji pristup 8. nov. 2022.

³⁰ Zakon br. 06/L-022 o socijalnim preduzećima <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18187> poslednji pristup 8. nov. 2022.

³¹ Na Kosovu postoji oko 200 OCD sa statusom javnog interesa. Izvor: Javni registar OCD na Kosovu <https://ojq.rks-gov.net/Ker-koO-JQ.aspx>

³² Zakon br. 03/L-145 o omladinskom organizovanju. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2654> poslednji pristup 8. nov. 2022.

Indikator 1.10.b: Strategije i programi vlade za volontiranje podržavaju volontiranje za OCD i opredeljuju dovoljno resursa za sprovođenje.

2 – minimalno ispunjava standarde

Strategija za mlade 2019–2023. i prateći Akcioni plan³³ predstavljaju sveobuhvatnu strategiju Ministarstva kulture, omladine i sporta za mlade na Kosovu. U Cilju 4 o razvoju volontiranja, Strategija upućuje na godišnju podršku za do 20 omladinskih organizacija koje promovišu volontiranje i volonterski rad. Konkretno aktivnosti obuhvataju izradu zakonodavstva za volontiranje kao i razvoj kapaciteta OCD za regrutovanje, angažovanje i upravljanje volonterima.

Uprkos ovim naporima, volonterske aktivnosti na Kosovu su i dalje neuređene i nekoordinisane, uz nedostatak resursa za njihovu adekvatnu realizaciju.

Indikator 1.10.c: Udeo OCD koje koriste državne strategije i programe zapošljavanja.

U pogledu ostvarenih koristi od programa zapošljavanja Vlade, 15,9% OCD koje su odgovorile na Anketu izjavilo je da su ostvarile korist od ovih programa. Primeri uključuju pripravnike angažovane na period od tri meseca, uz nadoknadu troškova u visini od 70% od strane Službe za zapošljavanje. Samo 13,6% OCD je odgovorilo da je njihova organizacija ostvarila koristi od podrške Vlade zapošljavanju zbog COVID-19 tokom 2021. godine.

Indikator 1.10.d: Udeo OCD koje koriste državne strategije i programe volontiranja.

Kada je reč o koristima ostvarenim iz programa volontiranja Vlade, samo 4,5% OCD je odgovorilo da su takve koristi ostvarili, dok je 93,2% navelo da nisu. Navedeno ukazuje na činjenicu da su ovi resursi (kada su dostupni) nedovoljno iskorišćeni.

Indikator 1.10.e: Udeo zaposlenih u OCD u odnosu na ukupnu radnu snagu.

Prema Godišnjem izveštaju za 2021. godinu Kosovskog penzionog štednog fonda³⁴, tokom te godine ukupno 25.385 zaposlenih je zvanično bilo zaposleno u NVO. Ovaj broj predstavlja 4,9% ukupnog broja zaposlenih u najmanje jednom sektoru tokom 2021. godine.

Indikator 1.10.f: Procenat lica koja su volontirala u nekoj organizaciji.

According to the Charities Aid Foundation World Giving Index 2021³⁵, 10% of people volunteered their time to an organisation in Kosovo in 2021.

33 Strategija za mlade 2019–2023 https://www.mkrs-ks.org/repository/docs/Strategy_for_Youth_2019–2023.pdf poslednji pristup 8. nov. 2022.

34 Izveštaj Kosovskog penzionog štednog fonda za 2021. godinu, dostupno na: http://www.trusti.org/wp-content/uploads/2021/12/AnnualReport2021_eng_web.pdf poslednji pristup 8. nov. 2022.

35 CAF WORLD GIVING INDEX 2021. Charities Aid Foundation, <https://good2give.ngo/wp-content/uploads/2021/06/caf-world-giving-index-2021.pdf> Accessed 8 Nov. 2022.

Specifični cilj 2

Javni organi i institucije uključuju OCD u procese odlučivanja i donošenja javnih politika

SC 2.1. Javni organi i institucije uključuju OCD u procese odlučivanja i donošenja javnih politika.

Indikator 2.1.a: O zakonima, podzakonskim aktima, strategijama i drugim aktima od javnog interesa i reformama javnih politika sprovede se delotvorne konsultacije sa OCD u smislu da:

- OCD imaju pristup nacrtima dokumenata od početka postupka izrade do kraja postupka usvajanja;
- Ostavlja se najmanje 15 dana za komentare pre nego što nacrt dokumenta uđe u postupak usvajanja;
- Primena vanrednih/ubrzanih postupaka za usvajanje zakonodavstva bez da se omoguće konsultacije predstavlja izuzetak i valjano je opravdana;
- Izveštaji o rezultatima javnih konsultacija, uključujući razloge za odbijanje komentara, objavljuju se pravovremeno;
- Članovi radnih grupa iz OCD biraju se na osnovu javnog poziva, jasnih kriterijuma i u skladu sa ravnopravnim postupanjem;
- Članovi radnih grupa iz OCD uključuju predstavnike društva u celini, uključujući ženske grupe, LG-BTIQ grupe, migrantske grupe, manjinske grupe, grupe lica sa invaliditetom i druge, po potrebi, a u skladu sa pristupom zasnovanom na ljudskim pravima.

3 – umereno ispunjava standarde

Na Kosovu, Uredba (VRK) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija³⁶ utvrđuje minimalni rok za davanje komentara šire javnosti na onlajn konsultacije koji iznosi 15 dana. Dodatno, definiše pravila za organizovanje sastanaka, zahteve za izveštavanje i uređuje način izveštavanja o ishodima javnih konsultacija. Da bi se olakšao proces javnih konsultacija, Vlada Kosova je uspostavila Platformu za javne konsultacije na Kosovu³⁷ kako bi se omogućilo olakšano moderiranje procesa prikupljanja komentara javnosti i OCD, a time i samo sprovođenje konsultacija. Uprkos svim izvršenim intervencijama za osiguravanje celovitosti ovog procesa, stopa odgovora civilnog društva i građana na javne konsultacije putem onlajn portala za javne konsultacije i dalje je relativno niska. Zabeleženi razlozi većinski se odnose na nedostatak povratnih informacija i upitnu sposobnost institucija za participativno angažovanje sa OCD i javnošću. Kada je reč o izveštavanju, Godišnji izveštaj o javnim konsultacijama se objavljuje svake godine. Međutim, nivo detalja o razlozima za odbijanje komentara nije zadovoljavajući. Institucije formiraju različite konsultativne radne grupe za sopstvene potrebe u izvršavanju zakonskih obaveza u okviru konsultativnog procesa; međutim, formiranje radnih grupa i njihov rad nisu dokumentovani na organizovan način.

36 Uredba (VRK) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija, dostupno na: <https://gzkrks-gov.net/ActDocument-Detail.aspx?ActID=15036>

37 Platforma za javne konsultacije na Kosovu, dostupno na: <https://konsultimet.rks-gov.net/Storage/Docs/Doc-62bab617062c9.pdf>

Indikator 2.1.b: OCD su delotvorno uključene u mehanizme za nadzor.

Sistem za sprovođenje zakona na Kosovu ostaje problematičan u poređenju sa pravnim okvirom koji je usklađen sa evropskim i međunarodnim standardima. Mehanizmi za nadzor se obično sprovode tako što OCD vrše procene različitih zakonskih propisa u svojim predmetnim oblastima. Na Kosovu postoje organizacije civilnog društva koje se bave vršenjem nadzora nad sprovođenjem zakona i rade na zaštiti prava građana, dok istovremeno osiguravaju da se zakoni pravično sprovode. Ove organizacije mogu da pruže pomoć i podrže građane Kosova ako smatraju da zakoni nisu pravično primenjeni u njihovom konkretnom slučaju i takođe im pomažu da reše pitanja koja se tiču usklađenosti sa zakonima zemlje. Pretežno su usmerene na ex-post evaluacije. Međutim, ove organizacije najčešće vrše sektorski nadzor nad sprovođenjem zakona. Stoga se može zaključiti da OCD nisu delotvorno uključene u mehanizme za nadzor i da su sve aktivnosti koje OCD obično realizuju u projektnoj formi. U retkim prilikama, inicijativa za pokretanje nadzora dolazi od institucija, iako ima slučajeva saradnje između institucija i OCD u takvim inicijativama.

Indikator 2.1.c: Udeo OCD koje su učestvovalе u konsultacijama tokom pripreme državnih izveštaja prema međunarodnim obavezama u oblasti ljudskih prava i drugih zakonskih obaveza i sprovođenja preporuka nadležnih organa datih sporazuma.

Na pitanje da li državni organi objavljuju otvorene pozive za učešće OCD u konsultacijama za izradu izveštaja Vlade u skladu sa međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima ili drugim ugovorima ili o njihovom sprovođenju, 34% OCD odgovorilo je da, 23% je odgovorilo ne, dok je 43% odgovorilo da ne zna. Od ukupnog broja pozitivnih odgovora, 80% je navelo da su učestvovali na otvorenim pozivima koje je Vlada raspisala za učešće OCD. Na isto pitanje, 20% je odgovorilo da nisu učestvovali.

SC 2.2. Javni organi i institucije priznaju važnost civilnog društva u društvenoj debati o javnim politikama i procesima evropskih integracija.

Indikator 2.2.a: Stepен u kom OCD ocenjuju kao pozitivne stavove javnih zvaničnika prema civilnom društvu.

3 – umereno ispunjava standarde

56%

Na pitanje da li javni zvaničnici imaju podržavajući stav prema civilnom društvu, preko polovine ispitanika iz OCD odgovorilo je negativno, pa su najučestaliji odgovori bili “uopšte ne podržavaju” ili “nedovoljno podržavaju”. Skoro jedna trećina smatrala je da Vlada dovoljno podržava OCD. Najizazovniji deo na koji treba skrenuti pažnju- u ovim odgovorima je 0% ispitanika odgovorilo da ih Vlada “veoma podržava”.

Uporedili smo ovo stanovište sa odgovorima državnih službenika koji istovremeno sami sebe smatraju “veoma podržavajućim” ili “dovoljno podržavajućim” u odnosu na organizacije civilnog društva.

SC 2.3. Javni organi doprinose jačanju civilnog društva putem saradnje sa civilnim društvom kroz strateške okvire javnih politika i relevantne institucionalne mehanizme.

Indikator 2.3.a: Udeo OCD koje su delotvorno konsultovane prilikom pripreme strategija za saradnju sa civilnim društvom.

Na pitanje da li je u 2021. godini na snazi bila nacionalna strategija za rad sa civilnim društvom, skoro jedna trećina ili 29% ispitanika, rekla je da jeste. Od preostalog broja, 25% je odgovorilo negativno, dok je 45% navelo da ne zna. Rezultat je zabrinjavajući, budući da je Strategija Vlade za saradnju sa civilnim

društvom³⁹ već nekoliko godina obavezujući dokument na Kosovu i često se na njega upućuje kao na osnov za proces saradnje između OCD i Vlade. Postoje radne grupe koje se baziraju na ovoj Strategiji čiji su članovi i predstavnici OCD, ali su pozivi za zamenu članova veoma česti. Upitani da li je Strategija izrađena kroz proces javnih konsultacija, veliki udeo ispitanika iz OCD ili 77% odgovorio je da su saglasni da jeste. Ostali su naveli da ne znaju. Izrada Strategije jeste prošla kroz proces javnih konsultacija, a na Platformi za javne konsultacije postoji kompletan izveštaj o tome.

Na pitanje da li su OCD delotvorno konsultovane tokom izrade Strategije, većina OCD- 80%, odgovorila je da su dovoljno delotvorno konsultovane, iako je samo 10% odgovorilo da su u potpunosti delotvorno konsultovane. Ostali su naveli da ne znaju.

Indikator 2.3.b:Korisnice IPA programa usvojile su trenutno važeće strategije za saradnju sa civilnim društvom.

5 – u potpunosti ispunjava standarde

Na Kosovu je Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom³⁸ prvi put izrađena i usvojena 2013. godine. To je bio prvi put da je Vlada formalno prepoznala civilno društvo kao ključnog aktera u kreiranju javnih politika i u oblasti dobre uprave. Nakon isteka prve verzije usvojena je nova Strategija koja još uvek važi i obuhvata period između 2019. i 2023. godine.

U drugoj Strategiji, Vlada Kosova iskazala je svoju posvećenost ulaganju dodatnih finansijskih i ljudskih resursa sa namerom da uspostavi funkcionalne mehanizme za struktuiranu saradnju između Vlade i OCD. Na tom osnovu definisana su četiri strateška cilja za period sprovođenja Strategije: 1. Povećano učešće civilnog društva u kreiranju javnih politika; 2. Povećana odgovornost i transparentnost dodele javnih sredstava OCD; 3. Razvoj praksi i procedura za ugovorno angažovanje OCD za pružanje javnih usluga; i 4. Povećanje volontiranja u programima javnog interesa. Strategija je omogućila strukturisaniju saradnju između Vlade i civilnog društva.

Indikator 2.3.c:Strategije za saradnju sa civilnim društvom prate usvojeni budžetirani akcioni planovi.

5 – u potpunosti ispunjava standarde

Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom³⁹ praćena je Akcionim planom. Akcioni plan sadrži definisan budžet⁴⁰ koji je opredeljen za svaki od četiri strateška cilja. Međutim, nije moguće ustanoviti da li je planirani budžet i dodeljen. Štaviše, različite teme koje prate različite donatorske inicijative, kao što su volontiranje i druge, podržavaju međunarodni donatori. Metodologija za praćenje i izveštavanje o sprovođenju Strategije uspešno je definisala preciznije indikatore za svaki od strateških ciljeva i utvrdila jasne odrednice koje je potrebno ostvariti u svakoj godini sprovođenja Akcionog plana, što je reflektovano u potrebama budžeta.

38 Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom 2019–2023. <https://zgmrrs-govnet/assets/cms/uploads/files/Strategija%20ne%20tri%20giuhepdf> poslednji pristup 17. nov 2022.

39 Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom 2019–2023. <https://zgmrrs-govnet/assets/cms/uploads/files/Strategija%20ne%20tri%20giuhepdf> poslednji pristup 17. nov 2022.

40 Izvor: Kancelarija za dobro upravljanje, Kabinet premijera Kosova.

Indikator 2.3.d: Udeo OCD koje ocenjuju strategije za saradnju sa civilnim društvom kao relevantne i delotvorne.

U kontekstu Strategije Vlade za saradnju sa civilnim društvom i njenog značaja za stepen u kom ciljevi i koncept strategije odgovaraju potrebama civilnog društva, javnim politikama i prioritetima, većina ispitanika iz OCD odgovorila je da je “dovoljno relevantna”

Istovremeno, većina predstavnika državnih institucija odgovorila je “veoma relevantna”.

Štaviše, ispitanici iz redova državnih službenika naveli su da su ciljevi definisani u Strategiji 2019–2023. utvrđeni na osnovu konsultacija sa civilnim društvom, uzimajući u obzir rezultate sprovedene evaluacije prethodne Strategije, kao i šire prioritete definisane u relevantnim dokumentima Evropske unije. Na taj način osigurana je komplementarnost i usklađenost sa ciljevima i merama planiranim u drugim relevantnim strateškim dokumentima Vlade, naime, u Programu Vlade Republike Kosovo za period 2017–2021. godina, Nacionalnoj strategiji razvoja 2016–2021, Strategiji boljeg uređenja 2017–2021. i Strategiji za unapređenje planiranja i koordinacije javnih politika na Kosovu 2017– 2021.

U kontekstu Strategije Vlade za saradnju sa civilnim društvom i njene delotvornosti u pogledu stepena u kome se očekuje da Strategija ostvari svoje ciljeve i rezultate, uključujući i rezultate u okviru različitih grupa, više od polovine OCD odgovorilo je da je “dovoljno delotvorna”. Slično tome, u Anketi državnih službenika, većina je takođe odgovorila “dovoljno delotvorna”.

Indikator 2.3.e: Javne strukture nadležne za sprovođenje strategija za saradnju sa civilnim društvom imaju odgovarajuće resurse.

Na dan 2. aprila 2019. Vlada je Odlukom br- 05/96 uspostavila mehanizme za saradnju Vlade sa civilnim društvom, naime, Savet za saradnju Vlade sa civilnim društvom. Savet za saradnju Vlade sa civilnim društvom sastavljen je od predstavnika civilnog društva i Vlade čija je odgovornost da doprinesu radu radnih grupa koje sprovode Strategiju Vlade za saradnju sa civilnim društvom. Dužnosti Saveta zasnivaju se na pravilniku za rad Saveta. Od svog formiranja 2019. godine, Savet je podeljen na četiri radne grupe koje oslikavaju oblasti identifikovane u Strategiji. To su: Cilj 1. Povećano učešće civilnog društva u kreiranju javnih politika; Cilj 2. Unapređenje regulatornog i institucionalnog okvira za finansiranje održivosti programa i projekata OCD u javnom interesu; Cilj 3. Razvoj praksi i procedura za angažovanje OCD za pružanje javnih usluga; i Cilj 4. Povećanje volontiranja u programima javnog interesa. Uprkos ostvarenom napretku u sprovođenju Strategije, Savet je morao da uloži napor za smisleno angažovanje svojih članova. Pomenuto angažovanje varira od prisustva na sastancima do evidentiranja doprinosa članova radne grupe za sprovođenje Strategije. Sekretarijat Saveta nema dovoljno kadrova, budući da su samo dve osobe zadužene da se bave svim procedurama kao i praćenjem.

Indikator 2.3.f: Mehanizmi za dijalog između Saveta za saradnju sa civilnim društvom i centralne vlasti svrsishodno uključuju OCD u smislu da:

- imaju dogovoren program rada;
- imaju dogovoren poslovnik;
- redovno se sastaju;
- pravila omogućavaju OCD da sazivaju sastanke i doprinose određivanju dnevnog reda;
- postoje adekvatne naknadne aktivnosti na osnovu zaključaka i preporuka.

3 – umereno ispunjava standarde

U skladu sa Odlukom Vlade br. 05/96 od 2. aprila 2019, Savet za saradnju Vlade sa civilnim društvom predstavlja formalnu grupu koja koordinira procesom saradnje Vlade sa civilnim društvom. Savet broji 29 članova, 15 iz OCD i 14 iz Vlade⁴¹. Članove iz OCD biraju same organizacije civilnog društva, iako jednog imenuje Platforma CiviKos, velika mreža OCD na Kosovu. Mandat članova Saveta traje četiri (4) godine uz pravo ponovnog izbora. Savet posluje u skladu sa Poslovnikom koji su izradili i usvojili članovi Saveta, na osnovu Odluke Vlade br. 05/96 od 2. aprila 2019. godine o osnivanju Saveta koju je potpisao predsednik Vlade. U pogledu programa rada, Savet svoj rad zasniva na Akcionom planu koji proističe iz Strategije Vlade za saradnju sa civilnim društvom. Usled pandemije i drugih administrativnih razloga, Savet se sastao samo jednom u 2021. godini. Dnevni red sastanka definisao je Sekretarijat, dok su članovi mogli da predlože teme za diskusiju. Sekretarijat saziva sastanke Saveta, nakon konsultacija sa ko-predsedavajućima o datumu i dnevnom redu sastanka, materijalima za diskusiju i drugim pitanjima od značaja za pripremu sastanka. Nakon usvajanja preporuka, Savet je odgovoran za njihovo sprovođenje. Savet sarađuje sa drugim javnim institucijama, kao i sa organizacijama civilnog društva u sprovođenju svojih poslova. Međutim, bilo je i izazova koji su morali da budu rešeni koji se odnose na organizaciju sastanaka, definisanje dnevnog reda i poslove koji proističu iz rada Saveta.

⁴¹ Savet Vlade za saradnju sa civilnim društvom, dostupno na: <https://kryeministri.rks-gov.net/zyra-e-kryeministrit/keshil-li-per-bashkepun-im-te-qeverise-me-shoqerine-civile/>

Specifični cilj 3

Pojačani kapaciteti i otpornost OCD u smeru delotvornog obavljanja njihovih aktivnosti.

SC 3.1. Interne rukovodeće strukture OCD prate načela dobrog rukovođenja.

Indikator 3.1.a: Udeo OCD koje imaju nezavisan i delotvoran rukovodeći organ sa jasnim projektnim zadatkom za nadzor strateških ciljeva, uticaja, rukovođenja, poštovanja propisa i odgovornosti.

3 – umereno ispunjava standarde

57%

57% OCD ima upravni organ i upravljački dokument koji definiše uloge i odgovornosti UO, a da istovremeno nema izvršnog direktora ili druge plaćene članove osoblja u tom organu. U Anketi OCD, 96% OCD je izvestilo da ima upravni organ, a 99% da ima upravljački dokument. U slučaju 94% OCD, ovaj upravljački dokument definiše uloge i odgovornosti upravnog organa. Kada je reč o nezavisnosti upravnih organa, zabrinjava činjenica da je 32% ispitanika navelo da je izvršni direktor ili drugi plaćeni član osoblja organizacije član upravnog organa sa pravom glasa.

Indikator 3.1.b: Udeo OCD koje redovno proveravaju potencijalne sukobe interesa u pogledu političkih, ekonomskih i ličnih odnosa njihovog rukovodećeg organa.

2 – minimalno ispunjava standarde

25%

Na osnovu Ankete, 25% OCD zahteva potpisivanje izjave o sukobu interesa svake godine. Sa druge strane, 14% nikad nije tražilo potpisivanje izjave o sukobu interesa od članova rukovodećeg organa, dok 49% to zahteva samo jednom po njihovom stupanju na funkciju.

Indikator 3.1.c: Udeo OCD koje dele relevantne informacije o svojoj organizaciji koristeći sredstva i kanale koji su dostupni svih zainteresovanim stranama u pogledu objavljivanja.

- njihovi statuti
- upravljačka struktura
- organizacione politike.

2 – minimalno ispunjava standarde

29%

Prema Anketi OCD, 29% ispitanika izjavilo je da su objavljivali upravljačke dokumente na svojoj internet stranici, uključujući i organizacionu strukturu, članove ili i jedno i drugo, kao i da su takođe objavljivali organizacione politike navedene u Anketi.

Upitani da li je upravljački dokument organizacije, statut, osnivački akt ili sličan osnivački dokument objavljen na internet prezentaciji organizacije, 31% je odgovorilo da jeste. Na isto pitanje, 30% je odgovorilo negativno. Međutim, najizazovniji nalaz bio je 27% organizacija zapravo nema veb-sajt.

Na pitanje da li su struktura UO organizacije i imena članova UO objavljeni na veb-sajtu organizacije, samo 21% je odgovorilo da su obe stavke objavljene, pri čemu je organizaciona struktura najučestalija. Još jedno izazovno saznanje odnosilo se na činjenicu da je 23% ispitanika izjavilo da nisu objavili ni jednu od ovih informacija. Štaviše, 67% je navelo da nema organizacione politike kao što su Politika regruto-

vanja kadrova, Politika različitosti, jednakosti i uključivanja, Politika rodne ravnopravnosti, itd. objavljene na njihovim internet stranicama.

Indikator 3.1.d: Udeo OCD koje poseduju organizacionu politiku za rodnu ravnopravnost.

3 – umereno ispunjava standarde	50%
---------------------------------	-----

Upitani da li je na snazi organizaciona politika o rodnoj ravnopravnosti, 50% je odgovorilo da ova politika nije u primeni u njihovoj organizaciji.

Indikator 3.1.e: Udeo OCD koje poseduju organizacionu strategiju, uključujući viziju, misiju i ciljeve.

4 – ispunjava većinu standarda	69%
--------------------------------	-----

Prema Anketi, 69% ispitanika reklo je da su OCD koja ima Strategiju i da strategija artikuliše najmanje jedan od tri elementa: viziju, misiju ili ciljeve.

Na pitanje da li organizacija poseduje strategiju organizacije, strateški plan ili sličnu strategiju, 75% ispitanika iz OCD potvrdno je odgovorilo. Konkretno u 2021. godini, oko 58% ispitanika izjavilo je da su u strategiji njihove organizacije navedeni svi elementi- vizija, misija i ciljevi organizacije.

SC 3.2. OCD su u stanju da komuniciraju o rezultatima svojih aktivnosti ka javnosti.

Indikator 3.2.a: Udeo OCD koje imaju najmanje jedan internet kanal komunikacije.

5 – u potpunosti ispunjava standarde	95%
--------------------------------------	-----

Anketa OCD otkrila je da samo 5% ispitanika iz OCD ne koristi internet kanale komunikacije koje organizacije redovno koriste kako bi komunicirale o svom radu sa javnošću. 56% ispitanika navelo je da za komunikaciju koriste svoj veb-sajt. Fejsbuk je daleko najpopularniji kanal i koristi ga 92% OCD, a prati ga Instagram sa 53%. Tradicionalne medije kao što su TV, štampa i radio koristi samo 3,1% ispitanika.

Indikator 3.2.b: Udeo OCD koje poseduju zaposlene specijalizovane za komunikaciju.

Upitane da li OCD imaju imenovane kadrove za eksternu komunikaciju sa zainteresovanim stranama i javnošću, 70% odgovorilo je da ima, dok je 30% reklo da nema.

Indikator 3.2.c: Udeo OCD koje sarađuju sa medijima.

U pogledu partnerstava sa medijima, 34% OCD navelo je da su u 2021. godini ulazili u partnerstva i sarađivali sa medijskim sektorom.

SC 3.3. OCD su transparentne u vezi sa svojim programskim aktivnostima i izvorima sredstava.

Indikator 3.3.a: Udeo OCD koje objavljuju svoje godišnje izveštaje i finansijske izveštaje.

2 – minimalno ispunjava standarde	38%
-----------------------------------	-----

I godišnji izveštaj i finansijski izveštaj objavilo je 38% OCD u 2021. godini. 59% OCD objavilo je samo godišnje izveštaje, 45% je objavilo finansijske izveštaje, dok 28% nije objavilo nijedan od ovih izveštaja.

Za objavljivanje ovih izveštaja, 33% ispitanika koristilo je svoju internet stranu, 27% ih objavljuje u štampanoj formi, dok su alternativna sredstva kao što su društvene mreže i interne mejling liste za članstvo i donatore, činila 18%.

Indikator 3.3.b: Udeo OCD koje objavljuju informacije o svojim izvorima finansiranja i iznosima primljenim tokom prethodne godine.

2 – minimalno ispunjava standarde	23%
-----------------------------------	-----

Na pitanje da li organizacija objavljuje informacije o svojim izvorima finansiranja i odgovarajuće primljene iznose, 23% je reklo da to ne radi. Sa druge strane, 27% objavljuje pojedinosti o svojim izvorima finansiranja i dobijenim iznosima. Ova cifra je dodatno razložena na 65% koliko objavljuje izvore finansiranja i 29% objavljuje dobijene iznose. Kod onih koji nisu objavljivali godišnje izveštaje, razlozi se razlikuju, ali većina je navela nedovoljno finansiranje kao glavni razlog zašto ih ne izrađuje. Ostali su naveli da redovno podnose izveštaj Poreskoj upravi i Kancelariji za registraciju NVO u skladu sa regulatornim i zakonskim zahtevima.

Indikator 3.3.c: Stepen poverenja javnosti u OCD.

Podaci za 2021. godinu nisu dostupni.

SC 3.4. OCD prate i ocenjuju rezultate i uticaj svog rada.

Indikator 3.4.a: Udeo OCD koje su sprovele ocenu svog rada tokom protekle godine.

3 – umereno ispunjava standarde	55%
---------------------------------	-----

Na pitanje da li je u 2021. godini organizacija sprovela internu ili eksternu evaluaciju projekta, strategije, internog procesa ili druge stavke, 55% je odgovorilo da su evaluacije sprovodili za projekte. 35% je odgovorilo da su vršili evaluaciju strategija i 40% internih procesa. Oko 15% je odgovorilo da nisu sprovodili evaluacije bilo kog tipa.

Kada je reč o konkretnom broju evaluacija koje je organizacija sprovela tokom 2021. godine, većina odgovora kretala se između 2 i 4, kako je odgovorilo 55% ispitanika. Kod OCD koje nisu sprovodile evaluacije, razlozi su uključivali to da nisu imali projekte ili da rade sa manje kapaciteta od onih koji su neophodni za sprovođenje takve evaluacije.

SC 3.5. OCD koriste istraživanja i podatke kao osnovu za svoj rad.

Indikator 3.5.a: Udeo OCD čiji rad je zasnovan na podacima dobijenim putem istraživanja.

5 – u potpunosti ispunjava standarde	95%
--------------------------------------	-----

U Anketi OCD, čak 95% OCD odgovorilo je da koriste neku vrstu istraživanja za pribavljanje podataka za svoj rad. Na pitanje kakva istraživanja je njihova organizacija sprovodila kako bi pribavila informacije za svoj rad, 56% je odgovorilo da je terensko istraživanje metod koji preferiraju. 53% ispitanika odgovorilo je da su koristili konsultacije sa zajednicom. Pokazalo se da su ankete takođe popularne kod 43% OCD, ali su ankete javnog mnjenja nisko ocenjene i koristilo ih je samo 19% ispitanika. Oni koji nisu vršili istraživanja, to najčešće nisu činili usled nedostatka motivacije među volonterima za sprovođenje istraživanja. Drugim rečima, te organizacije ne poseduju kapacitete za ovaj deo rada. Imajući u vidu da je samo 5% OCD odgovorilo da nisu sprovodili nikakva istraživanja kako bi pribavili informacije za svoj rad, može se zaključiti da je ovaj standard u potpunosti ispunjen.

Indikator 3.5.b: Udeo OCD čiji rad se zasniva na konsultacijama sa licima na koja utiče njihov trenutni ili budući rad.

4 – ispunjava većinu standarda	63%
--------------------------------	-----

U pogledu konsultacija sa relevantnim zainteresovanim stranama, 63% odgovorilo je da su konsultovali svoje lokalne zajednice i partnere. Članstvo i lokalne organe vlasti konsultovalo je više od polovine organizacija koje su odgovorile na Anketu. Kada je reč o zainteresovanim stranama koje su manje konsultovane, najniži procenat, odnosno 15%, pripao je individualnim donatorima. Kod organizacija koje nisu sprovodile konsultacije, 3% njih, razlozi su pripisani nedostatku interesovanja kod zainteresovanih strana.

SC 3.6. OCD rade u okviru pravednih partnerstava punih poštovanja kako bi ostvarile zajedničke ciljeve.

Indikator 3.6.a: Udeo OCD koje učestvuju u lokalnim, centralnim i međunarodnim mrežama OCD.

U pogledu članstva u mrežama organizacija civilnog društva, dominiraju nacionalne mreže čiji su članovi 65% ispitanika. Formalne mreže je označilo 55%, a međunarodne 48% anketiranih organizacija. Neformalne mreže su najmanje popularne, dok je 5% navelo da ne pripada nijednoj mreži. Uopšteno gledano, 91% OCD su članice bilo lokalne, nacionalne ili međunarodne mreže.

Indikator 3.6.b: Udeo OCD uključenih u međusektorska partnerstva sa akademskim sektorom, socijalnim partnerima i privatnim sektorom.

Na pitanje da li je organizacija učestvovala u partnerstvima sa privatnim sektorom i medijima, skoro 35% je izjavilo da jeste. Zanimljivo je da su javne institucije izuzetno nisko ocenjene u ovom smislu, sa samo 1,7%. Štaviše, ni za jednu kategoriju nisu navedeni visoki procenti, najviše 20%.

SC 3.7. OCD imaju diversifikovanu bazu izvora sredstava.

Indikator 3.7.a: Udeo OCD čiji su izvori donatorskih prihoda diversifikovani.

3 – umereno ispunjava standarde	53%
---------------------------------	-----

53% OCD odgovorilo je da su više od 50% svog budžeta dobili od jednog donatora ili iz diversifikovane baze sredstava.

Upitane da li sredstva dobijaju iz diversifikovanih izvora, odnosno od dva ili više donatora, 47% OCD je odgovorilo potvrdno. Konkretno, 42% je odgovorilo da imaju još jednog donatora, dok je oko 20% OCD odgovorilo da imaju dva ili više drugih donatora. U isto vreme, 38% odgovorilo je da nema drugog donatora.

U pogledu izvora finansiranja, izvori od lokalnih i centralnih organa vlasti predvodili su sa 49%, a prate ih strane privatne fondacije i međunarodne OCD sa 47%. Sa druge strane, bilateralni donatori i Evropska komisija, ali i Ujedinjene nacije, Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi i Savet Evrope predstavljali su izvor kod oko 30% ispitanika. Najniži procenat odgovora- 18%- zabeležen je kod domaćih privatnih fondacija kao izvora.

Na pitanje da li su više od 50% svog budžeta dobili od jednog donatora, 47% je odgovorilo da jeste. Istovremeno, 61% odgovorilo je da nisu imali donatora čija bi sredstva pokrila više od polovine njihovog budžeta.

Indikator 3.7.b: Udeo OCD koje sredstva prikupljaju iz izvora koji nisu donatori, npr. članarine, korporativna/lična davanja i delatnosti koje proizvode prihode.

4 – ispunjava većinu standarda	63%
--------------------------------	-----

Upitani da li imaju više od jednog izvora prihoda, 63% OCD odgovorilo je potvrdno. Kada je reč o izvorima finansiranja koji nisu institucionalne donacije, donacije od pojedinaca privukle su 33% pozitivnih odgovora, a 46% negativnih. Slede sopstveni biznisi/socijalna preduzeća aktivnosti/pružanje usluge OCD sa 25% pozitivnih odgovora i 50% negativnih. Članarine čine 21% pozitivnih odgovora i 54% negativnih. U pogledu privatnog sektora kao izvora, samo 8% odgovora bilo je pozitivno, dok je 56% bilo negativno- ovo je visok negativni procenat imajući u vidu potencijal koji bi ovi izvori imali u projektima poput društveno odgovornog poslovanja. U pogledu crowdfunding-a, u 13% odgovora označen je pozitivno, dok je u 56% označen negativno, što takođe ukazuje na veliku oblast koju bi trebalo dodatno istražiti u budućnosti.

SC 3.8. OCD imaju delotvorne, osnažene i razvijene ljudske resurse.

Indikator 3.8.a: Udeo OCD koje zapošljavaju lica

U 2021. godini, 25% OCD radilo je bez plaćenih kadrova. Od ukupnog broja ispitanika, 35% zapošljavalo je 1-5 osoba, 13% zapošljavalo je 6-10 osoba a 25% zapošljavalo je 11 i više lica.

Indikator 3.8.b: Udeo OCD koje poseduju organizacionu politiku za ljudske resurse.

1 – ne ispunjava standarde	2%
----------------------------	----

Samo 2% OCD koje su učestvovala u Anketi je imala svih devet organizacionih politika koje se odnose na ljudske resurse. Na pitanje da li se u organizaciji primenjuju neke organizacione politike, 10,4% odgovorilo je negativno. Sa druge strane, 27% odgovorilo je da ima jednu politiku, 4% dve, 10% tri, 6% četiri, 6% šest, 8% sedam i 2% osam ili devet politika.

Od organizacionih politika ljudskih resursa ponuđenih u Anketi, 42% reklo je da imaju Politiku regrutovanja kadrova, 33% Politiku različitosti, jednakosti i uključivanja, 25% Politiku za zaštitu dece i ranjivih grupa odraslih, 25% Disciplinsku politiku, 38% Politiku ocene radnog učinka, 23% Politiku sprečavanja nasilja i uznemiravanja na radu, 21% Žalbenu politiku, 13% Politiku naknada i 4% Politiku otpuštanja viška radne snage. 10% OCD je navelo da poseduje druge politike.

Indikator 3.8.c: Udeo OCD koje su javno objavile upražnjena radna i volonterska mesta tokom protekle godine.

Na pitanje da li je organizacija javno oglašavala upražnjena mesta za zaposlene i volontere, preko 40% OCD navelo je da je u tu svrhu najviše koristilo različite (komunikacione) kanale, društvene mreže i veb-sajtove. Slično tome, internet portale koristilo je preko 37% ispitanika. Izazovan nalaz je da 16,7% nije koristilo nijedan od navedenih kanala, a razlozi za to variraju od oporavka nakon pandemije do nedostatka upražnjenih radnih mesta usled nedostatka aktivnosti.

Indikator 3.8.d: Udeo OCD koji imaju organizacionu politiku podstiče regrutovanje raznovrsne radne snage.

Upitani da li poseduju politike koje podstiču angažovanje raznolike radne snage, poput Politike različitosti i regrutovanja kadrova, 21% ispitanika je navelo da poseduje takve politike.

Indikator 3.8.e: Udeo OCD čiji zaposleni i volonteri su pohađali neki kurs obuke tokom protekle godine.

4 – ispunjava većinu standarda

79%

Na pitanje da li organizacija omogućila zaposlenima ili volonterima da pohađaju obuke u cilju profesionalnog usavršavanja, 79% OCD odgovorilo je pozitivno, dok je 18% reklo da to kod njih nije bio slučaj.

IZVORI

- Analiza zakonodavstva Kosova sa aspekta filantropije i NVO, str. 12–13, dostupno na: <https://fiqorg.com/wp-content/uploads/2020/05/ENG.Aanlize-legjislacionit-te-Kosoves-final-ENG-1-1.pdf>
- Godišnji finansijski izveštaj o finansiranju OCD iz javnih sredstava za 2021. godinu <http://ojqfinancime.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/06/RaportiVjetor2021.pdf>
- Godišnji finansijski izveštaj za 2021. godinu, Ministarstvo finansija, Kosovo. Link: <https://mf.rks-gov.net/desk/inc/me-dia/1F25B154-2116-4D2D-96A4-25691600EA9D.pdf>
- CAF WORLD GIVING INDEX 2021. Charities Aid Foundation, <https://good2give.ngo/wp-content/uploads/2021/06/caf-world-giving-index-2021.pdf> poslednji pristup 8. nov. 2022.
- Elektronski registar NVO: <https://ojq.rks-gov.net/Regjistroh.aspx>
- Godišnji izveštaj Kosovskog penzionog štednog fonda za 2021. godinu, dostupno na: http://www.trusti.org/wp-content/uploads/2021/12/AnnualReport2021_eng_web.pdf Accessed 8 Nov. 2022.
- Strategija za mlade 2019–2023. https://www.mkrs-ks.org/repository/docs/Strategy_for_Youth_2019-2023.pdf poslednji pristup 8. nov. 2022.
- Zapadni Balkan 2020 – Matrica za praćenje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, dostupno na: https://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2021/07/94-5-Regional-Monitoring-Matrix-Report-2020_FINAL.pdf

SPISEK KONSULTOVANIH ZAKONA

- Administrativno uputstvo VRK - br. 02/2014 o registraciji i funkcionisanju nevladinih organizacija, član 18, dostupno na: <https://mpb.rks-gov.net/ap/desk/inc/media/42849C56-2EA4-4D79-9175-40848137EE39.pdf>
- Ustav Kosova, 2008 dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>
- Savet Vlade za saradnju sa civilnim društvom, dostupno na: <https://kryeministri.rks-gov.net/zyra-e-kryeministrit/keshilli-per-bashkepunim-te-qeverise-me-shoqerine-civile/>
- Krivični zakonik Republike Kosovo, dostupno na: <https://md.rks-gov.net/desk/inc/media/A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf>
- Nacrt Zakona 08/L-188 o javnim okupljanjima, dostupno na: <https://www.kuvendikosoves.org/shq/projekt-ligjet/projektligji/?draftlaw=406>
- Strategija Vlade za saradnju sa civilnim društvom za period 2019–2023. <https://zqm.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Strategjia%20ne%20tri%20guhe.pdf>
- Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530>
- Zakon br. 03/L-118 o javnim okupljanjima, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2633>
- Zakon br. 03/L-145 o omladinskom organizovanju. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2654> poslednji pristup 8. nov. 2022.
- Zakon br. 05/L-028 o porezu na dohodak građana. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=11014> poslednji pristup 8. nov. 2022.

- Zakon br. 06/L-022 o socijalnim preduzećima. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18187> poslednji pristup 8. nov. 2022.
- Zakon br. 06/L-105 o porezu na dobit pravnih lica. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20988&langid=2>. poslednji pristup 8. nov. 2022.
- Zakon br. 06/L-43 o slobodi udruživanja u NVO, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=19055>.
- Zakon br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12540>
- Zakon o slobodi udruživanja u NVO, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=19055>.
- Platforma za javno finansiranje OCD, dostupno na: <http://ojqfinancime.rks-gov.net/lista-e-hollesishme/>
- Platforma za javne konsultacije na Kosovu, dostupno na: <https://konsultimet.rks-gov.net/Storage/Docs/Doc-62bab617062c9.pdf>
- Uredba (VRK) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija, dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=15036>
- Uredba MF br. 04/2017 o kriterijumima, standardima i procedurama javnog finansiranja za OCD, dostupno na: https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/2018_rregullorja_MF_Nr_042016_per_perkrahje_te_OJQve_dhe_manuali.pdf
- Uredba br. 04/2017 o kriterijumima, standardima i procedurama javnog finansiranja za OCD, dostupno na: <http://ojqfinancime.rks-gov.net/en/220-2/>
- Uredba o Poslovniku Vlade Republike Kosovo br. 09/2011, dostupno na: <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/07/RREGULLORE-E-PUNES-SE-QEVERISE-SE-REPUBLIKES-SE-KOSOVES-NR-09-2011.pdf>